

Van stereotype naar vonnis

Onderzoek naar de invloed van stereotypering op basis
van geslacht en etniciteit van de verdachte op het vonnis

Patrick Backers
Enschede, april 2013

Begeleiders:
Prof. dr. Ellen Giebels
Dr. ir. Peter de Vries

*Master Psychologie
Conflict, Risico en Veiligheid*

UNIVERSITEIT TWENTE.

Abstract

This study investigates whether stereotypes based upon sex and ethnicity of a defendant are indicators of the degree of sentencing. The sample of 62 senior law-students were given a case-description to assess and a questionnaire to complete, involving stereotypes based upon the dimensions warmth and competence from the Stereotype Content Model. Results showed that males were given higher sentencing than women. No significant differences in sentencing were found between Caucasian and Black people. Males were given higher scores on competence, yet lower scores on warmth than women. Caucasian people were given higher scores on both warmth and competence than Black people. Regression analysis showed a stronger relation between stereotype competence and a higher sentencing when the defendant is male and a stronger negative relation between stereotype warmth and sentencing when the defendant is female. Again, no significant differences were found regarding ethnicity. Theoretical and practical implications are discussed.

Samenvatting

Aan de hand van een experimenteel onderzoek is bekeken of stereotypen gebaseerd op het geslacht en de etniciteit van een verdachte indicatoren zijn voor het gewicht van een vonnis. Een steekproef van 62 laatstejaars rechtenstudenten heeft een casus voorgelegd gekregen om een vonnis over uit te spreken. Vervolgens hebben zij een vragenlijst gebaseerd op het Stereotype Content Model (SCM) ingevuld. Het SCM is opgebouwd uit twee dimensies: warmth en competence. Mannen werden hoger gescoord op competence en lager op warmth dan vrouwen. Blanke personen kregen een hogere score op zowel warmth als competence dan negroïde personen. Resultaten lieten een zwaarder vonnis voor mannen dan voor vrouwen zien, voor etniciteit werden geen significante verschillen gevonden. Aan de hand van regressieanalyses is geconcludeerd dat er een sterker verband is tussen stereotype competence en de zwaarte van het vonnis wanneer de verdachte een man is en een sterker negatief verband tussen stereotype warmth en het vonnis wanneer de verdachte een vrouw is. Etniciteit bleek wederom geen significante invloed te hebben. Theoretische en praktische implicaties zijn besproken.

Inleiding

Bij het leiden van het proces in de rechtszaal horen rechters een onafhankelijke en objectieve maatstaf te hanteren bij het beoordelen van de bewijsvoering. Dit is onder andere van belang voor de correcte afsluiting van het proces en de rechtvaardigheid binnen de rechtspraak. Dit blijkt echter niet altijd het geval te zijn: uit onderzoek blijkt dat rechters zich in hun oordeelsvorming sterk laten beïnvloeden, zoals door de fysieke kenmerken van een verdachte (Mussweiler & Englich, 1998; Mustard, 2001; Sampson & Lauritsen, 1997).

Onderzoek naar de invloed van de fysieke kenmerken heeft zich de afgelopen jaren vooral gericht op geslacht en etniciteit (Curry, Lee & Rodriguez, 2004; Mustard, 2001; Rodriguez, Curry, & Lee, 2006). Case studie onderzoek laat zien dat het vonnis onder meer afhankelijk is van het feit of de verdachte man of vrouw is (Mauer, Potler, & Wolf, 1999). Mannen krijgen daarbij zwaardere straffen dan vrouwen (Mauer, et al., 1999). Daarnaast blijkt ook de etniciteit van een verdachte van invloed te zijn op het gewicht van het vonnis die uiteindelijk door de rechter of jury is opgelegd (Rodriguez, Curry, & Lee, 2006; Bowers, Steiner, & Sandys, 2001). Mustard (2001) toont in Amerikaans onderzoek aan dat personen met een negroïde uiterlijk gemiddeld genomen langere straffen kregen dan personen met een blank uiterlijk. In Nederland zijn recentelijk vergelijkbare resultaten gevonden, waarbij personen met een niet-Nederlands uiterlijk een zwaardere straf blijken te krijgen dan personen met een Nederlands uiterlijk (Wermink, Keijser & Schuyt, 2012). Wermink et al. (2012) stellen de aanwezigheid van stereotypen bij rechters als de mogelijke oorzaak van de beïnvloeding van rechters door de fysieke eigenschappen van de verdachte. *Het doel van dit onderzoek is de invloed van stereotypering aan de hand van geslacht en etniciteit van de verdachte op het vonnis te toetsen.*

Stereotypering is het automatische proces waarin mensen anderen categoriseren en hun oordelen (stereotypen) over de categorie toepassen op het te beoordelen individu (Devine, 1989). Een categorie kan bijvoorbeeld geslacht zijn, waarbij geconcludeerd is dat mannen competentere worden beschouwd dan vrouwen (Fiske, Cuddy, Glick, & Xu, 2002). Als de te beoordelen persoon een man is, wordt automatisch het stereotype toegepast en de man als competent beschouwd (cf. Devine, 1989). Devine (1989) stelt daarbij dat stereotypen al geactiveerd worden bij het zien van een persoon, nog voordat bewuste cognitieve verwerking plaats kan vinden. Dit betekent dat stereotypen al bij de beoordelend persoon aanwezig zijn (cf. Cohen, 1981; Duncan, 1976). Devine (1989; zie ook Shiffrin & Dumais, 1981) stelt daarnaast dat er na de activatie van stereotypen automatische processen geactiveerd worden. Reeds aanwezige stereotypen worden na het waarnemen van een desbetreffende stimulus meegewogen in het cognitieve proces (Gigone & Hastie, 1993). Aan de hand van neurologisch onderzoek zijn er aanwijzingen om aan te nemen dat stereotypen onbewust een rol spelen bij beoordelingsprocessen. Harris en Fiske (2006) tonen de

aanwezigheid van stereotypen aan bij het louter zien van foto's van mensen, waarbij emoties worden waargenomen die overeenkomen met stereotypen aan de hand van geslacht en etniciteit. De suggestie is dat dit grotendeels onbewuste processen betreft (cf. Mussweiler & English, 1998).

Er bestaan ook stereotypen ten aanzien van de fysieke eigenschappen van verdachten. Eerder onderzoek bij specifieke misdrijven toont aan dat vrouwen als atypische verdachten worden beschouwd (Baron, Burgess & Kao, 1991; Nathan & Ward, 2002). Seelau en Seelau (2005) stellen dat een typische verdachte gekoppeld is aan de stereotypering van verdachten op basis van geslacht, waarbij niet alleen het stereotype bestaat dat mannen vaker (gewelddadige) misdrijven plegen dan vrouwen, maar ook gemiddelde genomen een zwaarder misdrijf plegen (zie ook: Baron, et al., 1991). Als stereotype verdachte wordt dus eerder een man aangewezen dan een vrouw, aldus Seelau en Seelau (2005). Bij etniciteit geven Valdivia, Casas en Dixon (2003) aan dat negroïde personen vaker als verdachten worden beschouwd. Daarnaast is er meer angst voor een misdrijf van negroïde personen dan voor blanke personen (Moeller, 1989; Anderson, 1990; St. John & Heald-Moore, 1996). Dit kan voortkomen uit de beschouwing dat negroïde personen gewelddadiger zijn en eerder aangewezen worden als dader dan blanke personen, waarbij stereotypering als mogelijke oorzaak wordt aangewezen (Oliver & Armstrong, 1998). Negroïde personen worden dan ook eerder als een stereotype verdachte beschouwd dan blanke personen (Sheley & Ashkins, 1981; Entman, 1992).

Stereotypering van verdachten gaat echter niet zonder gevolgen, bij stereotypering wordt door een (onbewust) proces de uitkomst beïnvloed (Devine, 1989). Stereotypen blijken ook in de rechtszaal aanwezig te zijn, waarbij de jury door de invloed van stereotypering verschillen in oordelen tot gevolg hebben (McKimmie, Newton, Terry & Schuller, 2004). Dit eerdere onderzoek wijst uit dat de invloed van stereotypen tot extremere uitkomsten zou leiden, overeenkomstig met de inhoud van de stereotypen (McKimmie, et al., 2004). Analooq aan Wermink, et al. (2012) zou de aanwezigheid van stereotypen daarmee tot verschillen in vonnissen leiden.

Rechters blijken bij de eerste impressie van een verdachte een oordeel te hebben over de sociale eigenschappen en moraliteit van de verdachte (Bossom & Maslow, 1957). Daarnaast is aangetoond dat bij rechters stereotypen aanwezig zijn over berouw en dat deze worden beïnvloed door geslacht (Steffensmeier, Ulmer & Kramer, 1998; Steffensmeier, Ulmer & Streiffer, 1993). Rumsey (2006) toont aan dat gepercipieerd berouw van een verdachte tot minder zware straffen leidt. Verder beoordelen rechters verdachten onder andere op hun competenties en vaardigheden bij het geven van een vonnis (Feld, 2003). Gesuggereerd wordt dat stereotypen op basis van deze eigenschappen van een verdachte (onbewust) van invloed zijn bij de beoordeling van een vonnis. Het Stereotype Content Model (SCM) is gebaseerd op stereotypen waarin deze eigenschappen opgenomen zijn en vormt daarmee mogelijk een theoretisch fundament voor een verklaring van de invloed van stereotypen op het vonnis.

Stereotype content model (SCM)

Het SCM beschrijft hoe stereotypen zijn opgebouwd, waarbij mensen differentiëren op basis van twee dimensies, namelijk *warmth* en *competence* (Benard, Paik, & Correll, 2008; Fiske, et al., 2002; Fiske, Cuddy, & Glick, 2006). *Warmth* is geassocieerd met geloofwaardigheid en moraliteit, nauwer beschreven als vriendelijkheid, hartelijkheid, goedaardigheid en oprechtheid. *Competence* kan omschreven worden als intelligentie en doeltreffendheid, te specificeren als competentie, vaardigheid, bekwaamheid en zelfverzekerdheid (Fiske, et al., 2006; Cuddy, et al., 2009). Cuddy et al. (2009) constateren dat stereotypering aan de hand van de dimensies *warmth* en *competence* in alle culturen en in ieder werkveld voorkomt. Onderzoek naar de aanwezigheid van de dimensies heeft zich onder andere op geslacht en etniciteit gericht (Fiske, et al., 2002; Cuddy, Fiske, & Glick, 2004).

Cuddy, et al. (2004) concludeerden dat vrouwen hoger op *warmth* worden beoordeeld dan mannen, overeenkomstig aan de resultaten van Fiske et al. (2006). Zo worden vrouwen onder andere eerder als moreel beschouwd, overeenkomstig met de inhoud van stereotype *warmth* (Fiske, et al. 2006). Dit is in lijn met onderzoek waaruit blijkt dat rechters vrouwen eerder als berouwvol beoordelen dan mannen, hetgeen geassocieerd kan worden met stereotype *warmth* (Steffensmeier, Ulmer & Kramer, 1998; Steffensmeier, Ulmer & Streiffer, 1993). Een hogere score op *warmth* zou dan samen gaan met een minder zwaar vonnis. Ook bij etniciteit worden verschillen in stereotype *warmth* waargenomen (Cuddy, et al, 2007). Zo worden blanke personen hoger op stereotype *warmth* beoordeeld dan negroïde personen. Blanke personen worden eerder als oprecht en goedaardig beschouwd, elementen van stereotype *warmth* (Cuddy et al, 2009). Negroïde personen worden daarbij juist laag in *warmth* beoordeeld, effecten die wereldwijd consistent worden waargenomen (Cuddy, et al., 2009). Verschillen in stereotype *warmth* zijn dus waargenomen bij geslacht en etniciteit, waarbij vrouwen hoger op stereotype *warmth* beschouwd worden dan mannen en blanke personen hoger dan negroïde personen. Hierbij is de verwachting dat een hogere score op *warmth* samengaat met een minder zwaar vonnis.

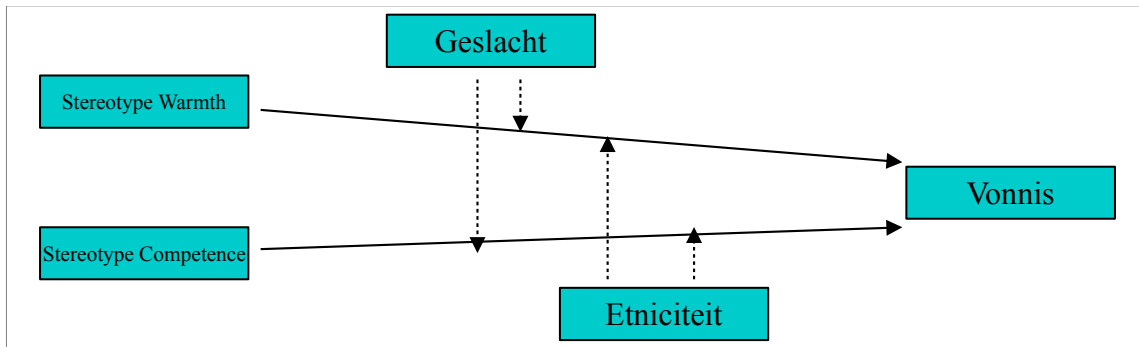
Voor stereotype *competence* zijn eveneens verschillen bij geslacht en etniciteit waargenomen (Fiske, et al., 2002; Cuddy, et al., 2004). Mannen worden namelijk als competentere en vaardiger beschouwd, elementen van stereotype *competence* (Fiske, et al., 2006). Vrouwen worden daardoor lager op stereotype *competence* gescoord dan mannen (Cuddy, et al., 2004). Ook in het justitieel werkveld zijn aanwijzingen voor een hogere score op stereotype *competence* voor mannen. Rechters beoordelen vrouwen in zijn algemeenheid als minder gevaarlijk en verwijtbaar dan mannen (Steffensmeier, et al., 1998; Steffensmeier, et al., 1993). Gesuggereerd wordt dat gevaarlijk en verwijtbaar in lijn liggen met de bekwaamheid, competenties en vaardigheid van de verdachte, waardoor mannen hoger op de stereotype *competence* beoordeeld zouden worden. De

verwachting is daarbij dat een hogere score op stereotype competence samen zal gaan met een zwaarder vonnis. Verschillen in stereotype competence zijn ook waargenomen bij etniciteit, waarbij blanke personen over het algemeen hoger gescoord worden op stereotype competence dan personen van andere of een dubbele etnische afkomst (Sanchez & Bonam, 2009). Specifieker worden blanke personen hoger op stereotype competence beschouwd dan negroïde personen (Cuddy, et al., 2009). Verschillen in stereotype competence zijn dus waargenomen bij geslacht en etniciteit, waarbij mannen en blanke personen hoger op stereotype competence beschouwd worden dan respectievelijk vrouwen en negroïde personen. De verwachting is hierbij dat een hogere score op stereotype competence samen zal gaan met een zwaarder vonnis.

De veronderstelling van dit onderzoek is dat al aanwezige stereotypen over geslacht en etniciteit geactiveerd worden bij het zien van bepaalde kenmerken van een verdachte, waarna dit invloed heeft op de veroordeling van de verdachte aan de hand van de dimensies warmth en competence (zie figuur 1). Bij een persoon zijn de stereotypen ten aanzien van bijvoorbeeld mannen dat ze competent zijn, waarbij na het aanschouwen van een man als verdachte het vonnis zwaarder zal zijn door een hoge score op competence voor mannen.

De verwachting is dat de relatie tussen de stereotypen en het gewicht van het vonnis sterker zal zijn bij mannen dan bij vrouwen, doordat vrouwen als atypische verdachten worden beschouwd (Seelau & Seelau, 2005). Gesuggereerd wordt dat de stereotypen aanwezig bij het zien van een verdachte minder sterk van effect zullen zijn zodra het een vrouwelijke verdachte betreft dan dat het een mannelijke verdachte betreft. De stereotypen van een vrouw zullen namelijk de stereotypen van een verdachte mogelijk afzwakken waardoor er meer differentiatie zal plaatsvinden bij het geven van het vonnis. Hierdoor is de verwachting dat er een sterker verband zal zijn tussen de dimensies en het gewicht van het vonnis bij mannen dan bij vrouwen. Bij etniciteit is de verwachting dat een soortgelijk proces aanwezig is: negroïde personen worden eerder als stereotype verdachte beschouwd dan blanke personen (Sheley & Ashkins, 1981; Entman, 1992). Blanke personen worden dus eerder als atypische verdachte beschouwd. De verwachting is dat dit, gelijk aan het proces bij vrouwen, voor differentiatie zal zorgen bij de stereotypen ten opzichte van een verdachte, waardoor de stereotypen van een verdachte zullen worden afgezwakt bij het aanschouwen van een blanke verdachte. Hierdoor is de verwachting dat er een sterker verband zal zijn tussen de dimensies en het gewicht van het vonnis bij negroïde personen dan bij blanke personen.

Opvallend bij voorgaande onderzoeken naar de verschillen in het gewicht van vonnissen, is dat nagenoeg alle onderzoeken gebaseerd zijn op case-studies. Hoewel case-studies een hoge externe validiteit hebben, zijn invloeden van ongecontroleerde variabelen niet uit te sluiten. Aan de hand van systematisch gecontroleerd onderzoek zullen de effecten van geslacht en etniciteit daarom op een meer gecontroleerde wijze onderzocht worden middels een experimentele opzet.

Figuur 1: Grafische weergave van de hypothetische invloed van stereotypen op het vonnis

Hypothesen

Op basis van het bovenstaande model zijn er vier hypothesen opgesteld aan de hand van de invloed van stereotype warmth en stereotype competence op het vonnis (zie figuur 1). Zodoende kan de invloed van de stereotypering van de verdachte op het vonnis getoetst worden.

Hypothese 1a: Wanneer de verdachte een man is, zal er een sterker positief verband zijn tussen stereotype warmth en de hoogte van het vonnis dan wanneer de verdachte een vrouw is.

Hypothese 1b: Wanneer de verdachte negroïde is, zal er een sterker positief verband zijn tussen stereotype warmth en de hoogte van het vonnis dan wanneer de verdachte blank is.

Hypothese 2a: Wanneer de verdachte een man is, zal er een sterker positief verband zijn tussen stereotype competence en de hoogte van het vonnis dan wanneer de verdachte een vrouw is.

Hypothese 2b: Wanneer de verdachte negroïde is, zal er een sterker negatief verband zijn tussen stereotype competence en de hoogte van het vonnis dan wanneer de verdachte blank is.

Het belang van dit onderzoek ligt in het toetsen van een verklaring op welke wijze geslacht en etniciteit van invloed zijn bij het geven van een vonnis. Warmth en competence worden hierbij als universele stereotypen ten opzichte van geslacht en etniciteit bekeken, in plaats van de stereotypering ten opzichte van specifieke verdachten zoals bij case-studies. Door het gebruik van deze universele stereotypen in een systematisch gecontroleerd onderzoek is het aannemelijker (alleen) de invloed van geslacht en etniciteit te meten dan bij de toetsing van verdachte-specifieke stereotypering. Hierdoor kan getoetst worden of het louter zien van het geslacht of de etniciteit van een verdachte activatie oplevert van al aanwezige universele stereotypen en wat invloed hiervan is op het vonnis.

Methode

Respondenten en design

Voor het onderzoek zijn Nederlandse laatstejaars (master) rechten-studenten van meerdere universiteiten gevraagd om een vragenlijst in te vullen. Er zijn gezamenlijk 300 studenten aangeschreven, waarvan 171 studenten als proefpersoon aan dit onderzoek hebben deelgenomen. De response-ratio was daarmee 57.0%. Van de 171 respondenten waren 62 vragenlijst bruikbaar voor analyse, waardoor uiteindelijk 36.7% van de respondenten en 20.7% van de aangeschreven populatie meegenomen is voor analyse.

Van de 62 respondenten waren 14 respondenten van het mannelijke geslacht (22.6%); 47 respondenten waren van het vrouwelijke geslacht (75.8%); bij 1 respondent miste het antwoord. De gemiddelde leeftijd van de 62 respondenten was 23.4 jaar met een standaarddeviatie van 3.91. De verdeling naar universiteit is 52 studenten van de Rijksuniversiteit Groningen (83.9%) en 10 van de Universiteit Tilburg (16.1%). De hypothesen zijn getoetst aan de hand van een 2 (geslacht: man vs. vrouw) x 2 (ethniciteit: blank vs. negroïde) design, waardoor vier condities zijn gecreëerd.

Procedure

Voor het onderzoek kregen de proefpersonen een brief aangereikt per mail met een link naar de online vragenlijst. Zodra een proefpersoon de link startte werd deze door de website aselekt ingedeeld in één van de vier condities. De proefpersoon werd uitgelegd dat er een strafdossier te lezen zal worden aangeboden en dat er gevraagd wordt om daar een uitspraak over te doen (een vonnis te geven). Het eigenlijke doel van het onderzoek, het onderzoeken van de invloed van de fysieke kenmerken van de verdachte, werd niet mede gedeeld om uit te sluiten dat dit een invloed zou kunnen uitoefenen op de resultaten.

Als eerste werd de proefpersoon gevraagd enkele persoonsgegevens in te vullen, namelijk: leeftijd, geslacht en universiteit. De leeftijd kon door de proefpersoon ingevuld worden, het geslacht en de universiteit konden geselecteerd worden (man/vrouw voor geslacht, alle universiteiten van Nederland waren opgesomd in een drop-box, standaard stond deze op “selecteren”).

Vervolgens is het toetsinstrument, onderstaand beschreven bij instrumentarium, aangeboden. Hierbij is de aselechte indeling toegepast bij het starten van het onderzoek aangehouden, waardoor ieder proefpersoon het toetsinstrument overeenkomstig met de conditie aangeboden kreeg. Het toetsinstrument bestond uit een casus en een stereotypen-vragenlijst. De stereotypen-vragenlijst is pas na het afronden van de casus aangeboden om het doel van het onderzoek te verhullen.

Instrumentarium

Er een strafdossier verkregen van het Openbaar Ministerie Zwolle-Lelystad, zie bijlage I. Het strafdossier betreft een mishandeling (Artikel 300, Wetboek van Strafrecht), waarvoor een

maximum straf van drie jaren celstraf of een geldboete van maximaal 18.500 euro voor staat, aldus het Wetboek van Strafrecht (1881). Het strafdossier is geanonimiseerd en voorzien van een foto overeenkomstig met de condities. De foto's zijn verkregen uit de FEI Faces Database, een internationaal gebruikte database voor wetenschappelijk onderzoek (Thomaz & Giraldi, 2010). De gebruikte foto's zijn opgenomen in bijlage II. Hierdoor zijn er vier verschillende dossiers opgesteld (allen dezelfde inhoud met uitzondering van de foto).

Na het lezen van het strafdossier werd de proefpersoon gevraagd een uitspraak te doen naar aanleiding van de inhoud van het strafdossier. De mogelijkheden hierbij waren een vrijspraak of een sanctie, in de vorm van een geldboete en/of een taak-werkstraf en/of een celstraf, overeenkomstig met de hoofdstraffen van het Wetboek van Strafrecht (1881), Artikel 9. De uitspraken zijn naderhand gecodeerd aan de hand van een vonnis-schaal, zie tabel 1. De schaal reikt van 1 tot 4, waarbij de keuze voor 4 rangen is gebaseerd op de hoofdstraffen.

Vrijspraak is uiteraard daarbij het lichtste vonnis voor de verdachte. Taak-werkstraf wordt samen met een geldboete geschaald, doordat binnen het strafrecht deze twee sancties inwisselbaar worden gebruikt (Vandromme, 2005). Een taak-werkstraf wordt minder zwaar beoordeeld dan een gevangenisstraf, door de persoonlijke, maatschappelijke en sociale gevolgen (Wermink, Blokland, Nieuwbeerta & Tollenaar, 2009), waardoor de combinatie taak-werkstraf en/of geldboete een lagere rang krijgt dan een gevangenisstraf. Het verschil tussen de rang van gevangenisstraf (rang 4) en gevangenisstraf met taak-werkstraf en/of geldboete (rang 3) lijkt misschien tegenstrijdig. Een complexere straf (gevangenisstraf met taak-werkstraf en/of een geldboete) lijkt misschien zwaarder dan een gevangenisstraf. Echter, uit analyse van de gegeven sancties blijkt door de proefpersonen binnen dit onderzoek dat een 'gevangenisstraf' een significant langere gevangenisstraf oplevert dan een 'gevangenisstraf met taak-werkstraf en/of geldboete' ($M = 12.7$ versus $M = 3.0$, $F(1,33) = 5.83$, $p < .05$). Een langere gevangenisstraf wordt volgens Wermink et al. (2009) zwaarder ervaren, waardoor een gevangenisstraf met taak-werkstraf en/of geldboete als mildere straf wordt gehanteerd binnen dit onderzoek dan een gevangenisstraf alleen.

Tabel 1

De vonnis-schaal aan de hand van rangen voor ieder mogelijk vonnis bij de casus.

Rang	Vonnis
1	Vrijspraak
2	Taak-werkstraf en/of Geldboete
3	Gevangenisstraf en Taak-werkstraf en/of Geldboete
4	Gevangenisstraf

Naast het straf dossier is er gebruik gemaakt van een vragenlijst die in eerder onderzoek naar stereotypen is gebruikt, namelijk de vragenlijst die gebruikt werd in een intercultureel onderzoek op basis van het SCM (Cuddy, et al., 2009). Het gebruik van het SCM wordt ondersteund door onderzoek waaruit resulteerde dat het SCM ook toegepast kan worden in andere culturen, doordat dezelfde resultaten werden gevonden in Amerikaanse, Europese en Aziatische landen (Cuddy, et al., 2009). Daarnaast is gesteld dat de dimensies warmth en competence toegepast kunnen worden in verscheidene culturen en talen bij het beoordelen van personen op basis van stereotypen (Judd, James-Hawkins, Yzerbyt, & Kashima, 2005).

De vertaling voor dit onderzoek is de SCM-NL genoemd. De vragenlijst heeft de items en volgorde uit de originele vragenlijst behouden en is toegespitst op de vier categorieën die gebruikt worden binnen dit onderzoek (zie tabellen 2 en 3). Iedere categorie van de vragenlijst werd apart voorgelegd waarbij achtereenvolgend de categorieën 'mannen', 'vrouwen', 'blanke personen' en 'negroïde personen' zijn aangeboden. Iedere categorie bestaat uit acht items: vier voor de dimensie warmth (vriendelijkheid, hartelijkheid, goedaardigheid en oprechtheid) en vier voor de dimensie competence (competentie, zelfverzekerdheid, bekwaamheid en vaardigheid). Iedere item wordt in de vragenlijst gepresenteerd in de zin: “*Hoe (item) zijn (categorie) volgens de maatschappij?*”, bijvoorbeeld: “*Hoe competent zijn blanke personen volgens de maatschappij?*”. Op deze wijze zijn er in totaal 32 items in de complete vragenlijst weergegeven (4 categorieën x 2 dimensies x 4 items). Bij ieder item is een 5-punts Likert-schaal weergegeven (1 = helemaal niet, 5 = uitermate) voor het beantwoorden.

Tabel 2

De twee dimensies, bestaande uit vier items die de SCM-NL vormen

Dimensie	Warmth	Comptence
Items	Vriendelijk	Competent
	Hartelijk	Zelfverzekerd
	Goedaardig	Bekwaam
	Oprecht	Vaardig

Tabel 3

De vier gebruikte categorieën binnen de SCM-NL

Categorie
Man
Vrouw
Blank
Negroïde

Bruikbaarheid van de SCM-NL vragenlijst

Hoewel onderzoek naar het SCM ook op Nederlandse bodem is uitgevoerd, betrof dit slechts een studie met psychologie studenten (Cuddy, et al., 2009). Het is dus nog onduidelijk in hoeverre het model ook houdbaar is binnen een populatie die voorgesorteerd is op een positie in de justitieel werkveld. Hiervoor is getoetst of de aannames van de SCM-NL, de verschillen in competence en warmth aan de hand van geslacht en etniciteit, ook binnen de steekproef worden waargenomen.

Voor de betrouwbaarheid van de vragenlijst zijn acht betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd aan de hand van de dimensies (warmth en competence, ieder met vier items) in combinatie met de categorieën (man, vrouw, blank en negroïde). Voor warmth bleek de betrouwbaarheid voor vrouwen onder het gewenste niveau van $\alpha = .70$, namelijk $\alpha = .62$. De Cronbach's alpha zou niet stijgen bij de verwijdering van één van de items. Een Cronbach's alpha van .62 wordt als twijfelachtig beschouwd, maar is nog acceptabel. Voor mannen ($\alpha = .80$), blanke personen ($\alpha = .90$) en negroïde personen ($\alpha = .87$) bleek de vragenlijst betrouwbaarder. Bij competence bleek de vragenlijst voor alle categorieën betrouwbaar; $\alpha = .72$ bij mannen, $\alpha = .82$ bij vrouwen, $\alpha = .93$ bij blanke personen en $\alpha = .86$ bij negroïde personen. De inter-item correlaties zijn berekend voor de acht combinaties. Voor de dimensie warmth is een lagere gemiddelde iter-item correlatie bij de categorie vrouw ($r = .32$, variantie = .03) dan bij de categorieën man, blank en negroïde, met respectievelijk $r = .51$ (variantie = .01), $r = .70$ (variantie = .01) en $r = .64$ (variantie = .02). Bij de dimensie competence, heeft de categorie voor mannen heeft een lagere gemiddelde correlatie ($r = .38$, variantie = .01) dan voor de categorieën vrouw, blank en negroïde, met respectievelijk $r = .54$ (variantie = .01), $r = .76$ (variantie = .01) en $r = .59$ (variantie = .08).

Aan de hand van een repeated measures-toets zijn de resultaten per proefpersoon vergeleken tussen de stereotypen (de dimensies warmth en competence) en de variabelen geslacht en etniciteit om het onderscheidend vermogen van de SCM-NL te toetsen. Zoals verwacht blijken de respondenten mannen lager op warmth te scoren dan vrouwen ($M = 2.99$ vs. $M = 3.84$, $F(1,59) = 135.8$, $p < .001$) en blanke personen hogere scores op warmth te geven dan negroïde personen ($M = 3.55$ vs. $M = 3.02$, $F(1,59) = 23.0$, $p < .001$). Ook bleken proefpersonen mannen hoger op competence te beoordelen dan vrouwen ($M = 3.91$ vs. $M = 2.91$, $F(1,59) = 152.4$, $p < .001$) en blanke personen hoger op competence te beoordelen dan negroïde personen ($M = 3.81$ vs. $M = 2.80$, $F(1,59) = 62.2$, $p < .001$). Zowel geslacht als etniciteit blijken een hoofdeffect te geven, er was echter geen interactie-effect ($F(1,59) = 1.0$, ns). Hieruit kan geconcludeerd worden dat de aannames van het SCM behouden blijven bij de steekproef van dit onderzoek en daarmee de vragenlijst toepasbaar is.

Analyse

Na de afname van de vragenlijst zijn de respondenten opnieuw ingedeeld aan de hand van de te gebruiken variabelen geslacht en etniciteit om de resultaten te kunnen analyseren. Bijvoorbeeld de respondenten in conditie 'blanke man' zijn ondergebracht in categorieën 'blanke personen' en 'mannen'. Hierdoor zijn twee sets gecreëerd: één voor geslacht (categorieën: man en vrouw) en één voor etniciteit (categorieën: blank en negroïde). De karakteristieken van deze sets zijn weergegeven in tabel 4.

Tabel 4

Karakteristieken per categorie aan de hand van aantal, percentage, gemiddelde leeftijd en standaarddeviatie van proefpersonen.

Variabele	Categorie	N	Percentage	Leeftijd(M)	SD
Geslacht	Man	31	50.0	23.9	5.1
	Vrouw	31	50.0	23.0	2.0
Etniciteit	Blank	26	41.9	23.0	2.6
	Negroïde	36	58.1	23.7	4.6
Totaal		62	100.0	23.4	3.9

Allereerst zijn ANOVA-toetsen uitgevoerd om de verschillen tussen het gewicht van de vonnissen tussen man en vrouw bij geslacht en blank en negroïde bij etniciteit te controleren. Om te bepalen of geslacht en etniciteit als variabelen in het model kunnen worden aangewezen, zijn regressie-analyses uitgevoerd. Hiermee is getoetst of de verbanden tussen warmth en competence enerzijds en het vonnis anderzijds sterker worden aan de hand van de introductie van geslacht en/of etniciteit als variabele (hypothesen 1a en 1b voor warmth en 2a en 2b voor competence). Hiervoor zijn drie modellen opgezet. Het eerste model toetst warmth en competence los van elkaar als verklarende variabelen voor het gegeven vonnis. Deze analyse fungeert als basis (referentie) voor de andere twee modellen.

Om te kunnen toetsen of het verband tussen het vonnis en de stereotype warmth of competence verandert als (bijvoorbeeld) het geslacht van de verdachte meegewogen wordt, is er voor iedere hypothese een dummy-variabele (indicator) aangemaakt. Hiermee kunnen twee variabelen binnen een regressie-analyse tegen elkaar af gezet worden: bijvoorbeeld een onderscheid tussen respondenten die een man of vrouw als stimulus hadden. De indicator ($dv = 1$) is de aanduiding van de variabele die mogelijk een invloed heeft op het resultaat binnen de regressie-analyse. De indicator geeft bij het uitlezen van de analyse een helling (b) die de discriminatie tussen de variabelen ($dv = 1$ en $dv = 0$) aangeeft, met de indicator als 'basislijn'.

Bijvoorbeeld, door het invoeren van een indicator voor de stimulus bij een regressie-analyse tussen stereotype warmth en vonnis (voor man $dv = 1$, voor vrouw $dv = 0$) wordt het verschil tussen het aanbieden van een mannelijke en vrouwelijke stimulus binnen de regressie-analyse berekend. De helling (b) van de indicator geeft daarbij het verschil aan tussen de gekozen variabele (man, want man is $dv = 1$) en de niet-gekozen variabele (vrouw, want vrouw is $dv = 0$) op het verband tussen stereotype warmth en het vonnis. Bij bijvoorbeeld een helling van $b = .50$ geeft de helling aan dat mannen bij het verband tussen stereotype warmth en het vonnis gemiddeld een zwaarder vonnis krijgen dan vrouwen, specifiek: $.50$ op de vonnis-schaal zwaarder. Een negatieve helling geeft

daarbij een lagere score ofwel afzwakking van de regressielijn van de gekozen variabele aan. Hierdoor kan binnen de regressie-analyse gecontroleerd worden of er gediscrimineerd kan worden tussen twee variabelen binnen een regressie-analyse. Voor een uitgebreide beschrijving van de toepassing van dummy-variabelen, zie Garavaglia, Sharma, Dun & Bradstreet (z.d.) of Suits (1957).

Resultaten

Vonnissen

Uit de ANOVA-toets met de vonnis-schaal als afhankelijke variabele is gebleken dat er significante verschillen zijn tussen mannelijke en vrouwelijke verdachten ($M = 3.2$ vs. $M = 2.6$, $F(1,60) = 5.96$, $p < .05$), zie tabel 5. Op basis van de resultaten uit de ANOVA-toets kan geconcludeerd worden dat de resultaten ondersteuning bieden voor de aanname dat mannen gemiddeld genomen een zwaarder vonnis krijgen dan vrouwen. Bij etniciteit geeft de ANOVA-toets met de vonnis-schaal als afhankelijke variabele geen significant verschil aan tussen blanke en negroïde personen ($M = 3.1$ vs. $M = 2.8$, $F(1,60) = 1.74$, ns), zie tabel 5. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de aanname dat negroïde personen zwaardere straffen krijgen niet ondersteund is. Het interactie-effect tussen geslacht en etniciteit op de vonnis-schaal bleek eveneens niet significant ($F(1,60) = 1.33$, ns).

Tabel 5

Significantie-toetsen voor de verschillen op de vonnis-schaal tussen man en vrouw en tussen blanke en negroïde personen.

Variabele	Categorie	N	M	SD	ANOVA	
					$F(1,60)$	p
Geslacht	Man	31	3.23	0.96	5.96	.018
	Vrouw	31	2.58	1.12		
Etniciteit	Blank	26	3.12	0.99	1.74	.192
	Negroïde	36	2.75	1.13		

Stereotypen

Voor de hypothese-toetsing betreffende de invloed van geslacht of etniciteit op de invloed van de stereotype warmth of competence op het vonnis, zijn regressie-analyses uitgevoerd, eerst voor geslacht (hypothesen 1a en 2a) en vervolgens voor etniciteit (hypothesen 1b en 2b). Bij iedere analyse is er gecontroleerd voor de invloed van geslacht, leeftijd en de universiteit van de respondenten.

Voor de eerste stap bij beide variabelen is de directe invloed van de stereotype warmth en stereotype competence betreffende de variabele op het vonnis getoetst aan de hand van een

regressie-analyse. Bijvoorbeeld de invloed van stereotype warmth voor vrouwen op het vonnis.

Voor de tweede stap is de betreffende variabele aan de hand van de voorgaand beschreven dummy-variabele aan de regressie-analyse toegevoegd. Door het gebruik van dummy-variabelen kan er onderscheid gemaakt worden tussen twee variabelen binnen een regressie-analyse: de helling (b) geeft aan in hoeverre de indicator hogere of lagere scores binnen de regressie-analyse oplevert ten opzichte van de niet gekozen variabele. Hoewel verschillen tussen de twee variabelen aan te tonen zijn via deze methode, zijn waarden betreffende verklaarde variantie onbruikbaar bij het gebruik van dummy-variabelen. Om deze reden is er bij de tweede stap geen rapportage van R^2 en F -toets gegeven.

Geslacht

Voor de analyse van de invloed van de dimensies warmth en competence op het vonnis zijn regressieanalyses uitgevoerd in twee stappen. Allereerst zijn er een regressie-analyses uitgevoerd waarbij de dimensies warmth voor mannen en voor vrouwen als verklarende variabelen voor de verandering in de vonnisschaal zijn getoetst. Stereotype warmth voor mannen en stereotype warmth voor vrouwen blijken geen significante invloed te hebben op het gegeven vonnis, respectievelijk $R^2 = .01$, $F(4,54) = 1.24$, ns en $R^2 = .09$, $F(4,53) = 1.36$, ns. Ook stereotype competence voor mannen en stereotype competence voor vrouwen blijken geen significante invloed te hebben op het gegeven vonnis, met respectievelijk $R^2 = .13$, $F(4,54) = 1.96$, ns en $R^2 = .06$, $F(4,53) = .81$, ns.

Het verschil tussen het aanbieden van een mannelijke of een vrouwelijke stimulus blijkt een significant verschil op te leveren in het verband tussen stereotype warmth voor mannen en het gewicht van het gegeven vonnis ($b = .51$, $p < .10$). Hieruit kan geconcludeerd worden dat het verband tussen stereotype warmth voor mannen en het vonnis sterker is wanneer de verdachte een man is dan wanneer de verdachte een vrouw is. Een significant verschil is eveneens aangetoond tussen het verband van stereotype warmth voor vrouwen en het vonnis bij het aanbieden van een vrouwelijke stimulus ($b = -.55$, $p < .10$). Hieruit kan geconcludeerd worden dat het negatief verband tussen stereotype warmth voor vrouwen en het vonnis sterker is wanneer de verdachte een vrouw is dan wanneer de verdachte een man is. Verdere analyse laat zien dat het positieve effect van warmth op het vonnis sterker is bij mannen dan bij vrouwen ($b = .83$, $p < .05$). Hypothese 1a is daarmee bevestigd: wanneer de verdachte een man is, is er een sterker positief verband tussen stereotype warmth en het vonnis dan wanneer de verdachte een vrouw is.

Voor stereotype competence blijkt het aanbieden van een vrouwelijke stimulus een significant verschil op te leveren voor het verband tussen stereotype competence voor vrouwen en het gegeven vonnis ($b = -.61$, $p < .05$). Hieruit kan geconcludeerd worden dat het negatief verband tussen stereotype competence voor vrouwen en het vonnis sterker is wanneer de verdachte een

vrouw is dan wanneer de verdachte een man is. Bij mannen is ook een significant verschil aangetoond tussen het verband van stereotype competence voor mannen en het vonnis bij het aanbieden van een mannelijke stimulus ($b = .47, p = .10$). Hieruit kan geconcludeerd worden dat het verband tussen stereotype competence voor mannen en het vonnis sterker is wanneer de verdachte een man is dan wanneer de verdachte een vrouw is. Verdere analyse toont dat het positieve effect van competence op het vonnis sterker is bij mannen dan bij vrouwen ($b = .74, p < .10$). Hypothese 2a is ook bevestigd: wanneer de verdachte een man is, is er een sterker positief verband tussen stereotype competence en het vonnis dan wanneer de verdachte een vrouw is.

Etniciteit

Voor de analyse van de invloed van etniciteit zijn er regressie-analyses uitgevoerd waarbij de dimensies warmth en competence voor blanke personen en voor negroïde personen als verklarende variabelen voor de verandering in de vonnisschaal zijn getoetst. Stereotype warmth voor blanke personen en stereotype warmth voor negroïde personen blijken geen significante invloed te hebben op het gegeven vonnis, respectievelijk $R^2 = .06, F(4,53) = .90, ns$ en $R^2 = .05, F(4,52) = .72, ns$. Ook stereotype competence voor blanke personen en stereotype competence voor negroïde personen blijken geen significante invloed te hebben op het gegeven vonnis, met respectievelijk $R^2 = .08, F(4,53) = 1.09, ns$ en $R^2 = .06, F(4,52) = .88, ns$.

Het verschil tussen het aanbieden van een blanke of een negroïde verdachte blijkt geen significant verschil op te leveren in het verband tussen stereotype warmth voor blanke personen en het gewicht van het gegeven vonnis ($b = .36, ns$). Hieruit kan geconcludeerd worden dat er geen verschil is tussen het aanbieden van een blanke of negroïde verdachte en het verband tussen stereotype warmth voor blanke personen en het vonnis. Er is eveneens geen significant verschil gevonden tussen het verband van stereotype warmth voor negroïde personen en het vonnis bij het aanbieden van een negroïde stimulus ($b = -.36, ns$). Verdere analyse ondersteund de voorgaande uitkomsten: er is geen verschil tussen het aanbieden van een blanke of negroïde verdachte en het verband tussen warmth en het vonnis ($b = .35, ns$). Hypothese 1b is daarmee verworpen.

Voor stereotype competence blijkt het aanbieden van een negroïde verdachte ook geen significant verschil op te leveren voor het verband tussen stereotype competence voor negroïde personen en het gewicht van het gegeven vonnis ($b = -.32, ns$). Hieruit kan geconcludeerd worden dat er geen verschil is tussen het aanbieden van een blanke of negroïde verdachte en het verband tussen stereotype competence voor negroïde personen en het vonnis. Bij blanke personen is eveneens geen significant verschil aangetoond tussen het verband van stereotype competence voor blanke personen en het vonnis bij het aanbieden van een blanke stimulus ($b = .36, ns$). Verdere analyse ondersteund de voorgaande uitkomsten: er is geen verschil tussen het aanbieden van een

blanke of negroïde verdachte en het verband tussen competence en het vonnis ($b = .20$, ns). Hypothese 2b is daarmee ook verworpen.

Discussie

Geslacht en etniciteit zijn indicatoren voor een verschil in vonnis, zoals aangetoond is in eerder onderzoek, ook in Nederlandse context (Wermink, et al., 2012). Echter, deze onderzoeken zijn voornamelijk op basis van case-studies uitgevoerd en is een bewezen verklaring voor het 'fenomeen' nog bij speculaties gebleven (e.g. Mauer, et al., 1999). Hoewel in eerder onderzoek is aangetoond dat in de praktijk mannen en negroïde personen zwaardere straffen krijgen dan respectievelijk vrouwen en blanke personen, is dit nu binnen een systematisch gecontroleerd onderzoek getoetst. De focus van dit onderzoek lag dus bij het toetsen van een verklaring voor de verschillen in vonnissen om te kunnen bepalen of, en op welke wijze, er sprake van (onbewuste) beïnvloeding is.

Dit onderzoek had daarvoor als doel te toetsen of stereotypering aan de hand van de dimensies warmth en competence op basis van geslacht en etniciteit invloed hebben op een te geven vonnis. Aangetoond is dat ook binnen systematisch gecontroleerd onderzoek geslacht van invloed is op het vonnis en de stereotypen ten opzichte van geslacht en etniciteit ook geconstateerd kunnen worden bij mensen voorgesorteerd op een functie binnen het justitieel werkveld. Daarbij is het geslacht van de verdachte van invloed gebleken op het verband tussen stereotypen voor het geslacht en het gegeven vonnis. Als de verdachte een man is, zorgt een sterkere stereotypering aan de hand van competence voor een zwaarder vonnis, als de verdachte een vrouw is, zorgt een sterkere stereotypering aan de hand van warmth voor een milder vonnis.

Uit de resultaten is verder gebleken dat mannen gemiddeld genomen zwaardere straffen krijgen dan vrouwen. Dit is in lijn met eerder onderzoek (Mustard, 2001). Het gegeven vonnis is dus afhankelijk van het geslacht, waardoor gelijkwaardige rechtspraak, op basis van de karakteristieken van het misdrijf, mogelijk ondermijnd wordt. Hoewel deze resultaten uit voorgaande onderzoeken op basis van case-studies zijn gebleken (Mauer, et al, 1999) is met dit onderzoek het resultaat geconcludeerd uit systematisch gecontroleerd onderzoek. Het effect van geslacht blijkt dus niet alleen gecorreleerd te zijn aan het gegeven vonnis, maar door gebruik te hebben gemaakt van regressie-analyse binnen dit systematisch onderzoek is nu ook het verband duidelijk aangetoond.

Voor etniciteit is er geen significant verschil aangetoond in het gegeven vonnis tussen blanke en negroïde personen. Eveneens zijn er geen significante verschillen naar voren gekomen tussen de verbanden van stereotype warmth en competence en het vonnis. Dit zou te kunnen wijten zijn aan een constructieve fout bij het opstellen van het model. Hierbij worden blanke mensen hoger beoordeeld op de stereotype warmth en stereotype competence dan negroïde mensen. Een hogere

score op stereotype warmth is gerelateerd aan een lager vonnis, terwijl een hogere score op stereotype competence juist een zwaarder vonnis zou opleveren. Dit zou betekenen dat een hogere score op beide dimensies het effect van elkander zou kunnen opheffen. Opvallend is hierbij dat de aanwezigheid van de stereotypen wel is aangetoond bij het vooronderzoek, waarbij blanke mensen inderdaad hoger worden gescoord op warmth en competence dan negroïde mensen. Volgend aan het model, blijkt dat het vonnis niet significant verschilt tussen blanke en negroïde mensen. Een mogelijke verklaring hierbij is dat de beide dimensies het effect van elkander opheffen, waardoor er geen verschillen worden waargenomen bij de invloed van de stereotypen. Hoewel de constructieve fout de hypothesen voor etniciteit niet ondersteunen, zou het wel een bevestiging kunnen zijn voor de aanwezigheid van de stereotypen. Verdere analyse zou dit echter moeten uitsluiten of bevestigen.

Een andere verklaring voor het uitblijven van resultaten bij etniciteit is de keuze van de stimuli. Uit het vooronderzoek naar de toepasbaarheid van het SCM bij de gebruikte steekproef kwamen wel significante verschillen naar voren bij stereotypen voor warmth en competence tussen blanke en negroïde personen. Echter is de keuze voor de stimuli mogelijk niet conformerend geweest het stereotype beeld van de contrasterende prototypes bij etniciteit. Als voorbeeld is het mogelijk dat de negroïde mensen niet voldeden aan het prototype 'negroïde man' of 'negroïde vrouw', waardoor tussen de stereotypering van de etniciteit en het vonnis een minder sterke relatie wordt gevonden. Een andere mogelijkheid is dat de variabele etniciteit minder effectief zijn ingevuld, doordat de maatschappelijke opvattingen in Amerika tussen blank en negroïde kunnen verschillen ten opzichte van Nederland. Hoewel is gebleken dat de SCM ook toepasbaar is in Nederland (Cuddy, et al., 2009), is het echter onduidelijk in hoeverre de verdeling van etnische groepen in Amerika ook van toepassing is in Nederland en vooral bij welke etnische groepen verschillen in warmth en competence het sterkst waarneembaar zijn. Daarom is het een aanbeveling om de invulling van de variabele etniciteit nader te onderzoeken. Niet alleen omdat de Nederlandse samenleving anders is samengesteld dan in Amerika, waarbij andere etnische groepen de toon voeren bij differentiaties tussen groepen, maar ook omdat duidelijk is dat deze andere etnische groepen langdurig substantiële delen van de samenleving zullen blijven vormen (de Jong & Hilderink, 2004).

Voor het verband tussen stereotypen en geslacht zijn de resultaten passend aan de theorie, mannen krijgen een hogere score op competence en een lagere score op warmth dan vrouwen, overeenkomstig aan eerder onderzoek (Cuddy, et al., 2004; Fiske, et al., 2006). Uit de invulling van de dimensies blijkt dat er nog steeds sekse-gebaseerde vooroordelen bestaan. Zo worden mannen bijvoorbeeld competent en vaardiger beschouwd en vrouwen vriendelijker en oprechter. In Nederland worden gelijkwaardigheid en gelijkheid voor beide seksen gepretendeerd, zie bijvoorbeeld de verplichting van sekse-onafhankelijke werving van werknemers en gelijkstellingen

binnen de krijgsmacht. Er blijken echter binnen individuen nog wel stereotypen te bestaan ten aanzien van geslacht. De vraag daarbij is in hoeverre deze stereotypen in het rechtsproces en het dagelijks leven meespelen, zeker omdat uit eerder onderzoek is gebleken dat stereotypen onbewust van invloed zijn (Devine, 1989).

Binnen dit onderzoek is gebleken dat de stereotypen ten opzichte van mannen en vrouwen aanwezig blijken te zijn bij laatste-jaars rechten-studenten, waarbij er een sterker verband is tussen de stereotypen en het vonnis nadat zij een man of vrouw hebben gezien. Dit betekent dat de studenten bijvoorbeeld vrouwen goedaardiger vinden van mannen (een onderdeel van warmth), wat meespeelt bij het vonnis als de verdachte een vrouw is. De vraag is in hoeverre deze resultaten doorgetrokken kunnen worden naar rechters. Eerder onderzoek heeft al aangetoond dat competentie en vaardigheid meegewogen worden bij het vellen van een vonnis door rechters (Feld, 2003). Binnen dit onderzoek is dit verband ook in systematisch gecontroleerd onderzoek aangetoond, door de inhoud van de dimensie competence: competentie, zelfverzekerdheid, bekwaamheid en vaardigheid (Cuddy, et al., 2004). De eerder aangetoonde meegewogen karakteristieken, competentie en vaardigheid, kunnen dus worden uitgebreid met zelfverzekerdheid en bekwaamheid. Eerder onderzoek toonde aan dat rechters vrouwen minder gevaarlijk en verwijtbaar, maar meer berouwvol beoordelen dan mannen (Steffensmeier, Ulmer & Kramer, 1998; Steffensmeier, Ulmer & Streiffer, 1993). Daarbij kan gesuggereerd worden dat berouwvol gerelateerd is aan de dimensie warmth en gevaarlijk en verwijtbaar gerelateerd is aan de dimensie competence. Onbewuste stereotypering ten opzichte van vrouwen zou daarbij geuit kunnen worden in cognities betreffende hoe berouwvol, gevaarlijk en de verwijtbaar vrouwen zijn. Een bewuste weging van deze karakteristieken zou daarbij gebaseerd kunnen zijn op onbewuste vooroordelen gefundeerd op stereotypen ten opzichte van geslacht. Daarbij kan men zich afvragen of er daadwerkelijk sprake is van onafhankelijke, gelijkwaardige rechtspraak.

Een kanttekening die hierbij geplaatst kan worden betreft de grootte van de steekproef. De beperkte steekproefgrootte kan gevolgen hebben voor de uitkomsten van dit onderzoek; een kleine steekproef kan ervoor zorgen dat de resultaten niet statistisch significant zijn en er dus geen conclusies aan onttrokken kunnen worden. Hoewel er wel significante waarden zijn waargenomen, is het onduidelijk in hoeverre de steekproefgrootte de generaliseerbaarheid van deze resultaten beïnvloedt. De uitkomsten van dit onderzoek geven echter een duidelijke aanleiding voor vervolgonderzoek met een grotere steekproef, door de conclusies die op basis van de significante resultaten betreffende geslacht getrokken kunnen worden.

Een tweede kanttekening betreft de steekproef is dat deze uit studenten in plaats van rechters bestond. De populatie in de steekproef is echter wel voorgesorteerd door alleen laatste-jaars rechten-studenten te gebruiken, proefpersonen die deel gaan nemen in het justitieel werkveld. Wel is

nog onduidelijk in hoeverre er verschillen zijn tussen aanwezige stereotypen bij laatstejaars rechtenstudenten en rechters. Devine (1989) stelt namelijk dat de basis van stereotypen opgebouwd wordt uit het geheugen. De stereotypering van geslacht gebeurt al vanaf de geboorte, waarbij warmth als belangrijke component wordt genoemd (Eagly & Steffen, 1984). Vrouwen worden eerder als sociaal en goedaardig beschouwd en mannen als autoritair en vakkundig omdat deze (sociale) rollen al vanaf de jeugd bevestigd worden, hetgeen onze stereotypering versterkt (Eagly & Steffen, 1984). Gesuggereerd wordt daarbij dat meer ervaring met de blijkbaar algemene (de-)evaluatie op basis van warmth en competence (zoals geconstateerd door Cuddy, et al, 2009) de stereotypering alleen maar zal bekrachtigen. Daarbij kan gesuggereerd worden dat rechters net als laatste-jaars rechtenstudenten beïnvloed worden door stereotypen. Het blijft echter nog onbewezen in hoeverre de jaren opleiding tot rechter diegene bewust maken van deze invloed.

De bewustwording van de aanwezigheid van stereotypen ten opzichte van geslacht brengt daarbij een nieuw probleem. De vraag is namelijk in hoeverre het mogelijk is om de invloed van stereotypering tegen te gaan. Als rechters een verdachte bewust beoordelen op competentie en vaardigheden, kunnen stereotypen op basis van deze elementen betekenisvolle gevolgen hebben. Het probleem is echter dat deze invloeden opgebouwd zijn uit het geheugen en versterkt worden door ervaringen (Devine, 1989), waarbij de huidige rechtspraak de stereotypering ondersteunt (mannen worden in de praktijk zwaarder gestraft dan vrouwen). Daarbij is bewustwording van dit feit mogelijk niet genoeg om de invloed tegen te gaan. Stereotypering geeft een onbewuste cognitieve vertekening en cognitieve vertekeningen verminderen zelfs bij vooraf waarschuwen niet (Wilson, Houston, Etling & Brekke, 1996).

De stereotypering op basis van geslacht blijkt dus aanwezig te zijn binnen een specifiek werkveld zoals justitie, waarbij warmth en competence een invloed uitoefenen op het uiteindelijke vonnis. De vraag is in hoeverre de stereotypen in andere omgevingen ook een invloed uitoefenen. Aangezien stereotypen bij iedereen aanwezig en onbewust van invloed zijn, is verder onderzoek aan te bevelen om te onderzoeken of de inhoud van de dimensies meegewogen worden bij besluitvorming in een ander werkveld. Vooroordelen op basis van bekwaamheid of vaardigheid (elementen van de dimensie competence) kunnen bijvoorbeeld bij een sollicitatieprocedure ongelijke behandelingen tot gevolg hebben.

- van Aarle, E. J. M., & van de Bercken, J. H. L. (1999). The development of a knowledge-base system supporting the diagnosis of reading and spelling problems. *Computers in Human Behavior, 15*(2), 693-712.
- Anderson, E. (1990). *Streetwise: race, class and change in an urban community*. Chicago: University of Chicago Press.
- Baron, R.S., Burgess, M.L., & Kao, C.F. (1991). Detecting and Labeling Prejudice: Do Female Perpetrators Go Undetected? *Personality and Social Psychology Bulletin, 17* (2), 115-123. doi: 10.1177/014616729101700201.
- Benard, S., Paik, I., & Correll, S. J. (2008). Cognitive Bias and the Motherhood Penalty. *Hastings Law Journal, 35*.
- Biernat, M., Manis, M., & Nelson, T. E. (1991). Stereotypes and Standards of Judgment. *Journal of Personality and Social Psychology, 60*(4), 485-499.
- Bossom, J., & Maslow, A.H. (1957). Security of judges as a factor in impressions of warmth in others. *The Journal of Abnormal and Social Psychology, 55* (1), 147-148.
- Bowers, W. J., Steiner, B. D., & Sandys, M. (2001). Death sentencing in black and white: an empirical analysis of the role of jurors' race and jury racial composition. *Journal of constitutional law, 3*(1).
- Cohen, C.E. (1981). Person categories and social perception: Testing some boundaries of the processing effect of prior knowledge. *Journal of Personality and Social Psychology, 40* (3), 441-452.
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., & Glick, P. (2004). When Professionals Become Mothers, Warmth Doesn't Cut the Ice. *Journal of Social Issues, 60*(4), 701-718.
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., & Glick, P. (2007). The BIAS Map: Behaviors from intergroup affect and stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology, 92*(4), 631-648. doi: 10.1037/0022-3514.92.4.631
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., Kwan, V. S. Y., Glick, P., Demoulin, S., Leyens, J. P., . . . Ziegler, R. (2009). Stereotype content model across cultures: Towards universal similarities and some differences. *British Journal of Social Psychology, 48*, 1-33.
- Devine, P.G. (1989). Stereotypes and Prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*, 1, 5-18.
- Duncan, S.L. (1976). Differential social perception and attribution of intergroup violence: Testing the lower limits of stereotyping blacks. *Journal of Personality and Social Psychology, 34*, 590-598.
- Eagly, A.H., & Steffen, V.J. (1984). Gender Stereotypes Stem From the Distribution of Women and Men Into Social Roles. *Journal of Personality and Social Psychology, 46* (4), 735-754.
- Entman, R.M. (1992). Blacks in the news: television, modern racism and cultural change. *Journalism quarterly, 69*, 341-361.
- Feld, B. C. (2003). Competence, culpability, and punishment: implications of Atkins for executing and sentencing adolescents. *Hofstra Law Review, 32*(1).
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., & Glick, P. (2006). Universal dimensions of social cognition: warmth and competence. *Trends in Cognitive Sciences, 11*(2). doi: 10.1016/j.tics.2006.11.005
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P., & Xu, J. (2002). A Model of (Often Mixed) Stereotype Content: Competence and Warmth Respectively Follow From Perceived Status and Competition. *Journal of Personality and Social Psychology, 82*(6), 878-902. doi: 10.1037//0022-3514.82.6.878
- Harris, L. T., & Fiske, S. T. (2006). Dehumanizing the Lowest of the Low: Neuroimaging Responses to Extreme Out-Groups. *Psychological Science, 17*(10), 847-853. doi: 10.1111/j.1467-9280.2006.01793.x
- de Jong, A. H., & Hilderink, H. B. M. (2004). *Lange-termijn bevolkingsscenario's voor Nederland*. Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).
- Garavaglia, S., Sharma, A., Dun & Bradstreet. (z.d.). *A smart guide to dummy variables: Four applications and a macro*. Verkregen op 5 september 2012 via de University of California, Los Angeles Website: http://www.ats.ucla.edu/stat/sas/library/nesu_g98/p046.pdf.

- Gigone, D., & Hastie, R. (1993). The common knowledge effect: Information sharing and group judgement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 959-974.
- Judd, C. M., James-Hawkins, L., Yzerbyt, V., & Kashima, Y. (2005). Fundamental dimensions of social judgment: understanding the relations between judgments of competence and warmth. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(6), 899-913. doi: 10.1037/0022-3514.89.6.899
- Langner, O., Dotsch, R., Bijlstra, G., Wigboldus, D.H.J., Hawk, S.T., & van Knippenberg, A. (2010). Presentation and validation of the Radboud Faces Database. *Cognition & Emotion*, 24(8), 1377—1388. DOI: 10.1080/02699930903485076
- Mauer, M., Potler, C., & Wolf, R. (1999). *Gender and justice: women, drugs, and sentencing policy*. Washington DC: The Sentencing Project.
- McKimmie, B.M., Newton, C.J., Terry, D.J., & Schuller, R.A. (2006). The Impact of Expert Testimony on Jurors' Decisions: Gender of the Expert and Testimony Complexity. *Journal of Applied Social Psychology*, 35 (6), 1266-1280.
- Moeller, G.L. (1989). Fear of criminal victimization: the effect of neighborhood racial composition. *Sociological inquiry*, 59, 208-221.
- Mussweiler, T., & Englich, B. (1998). Legal judgment under uncertainty: Anchoring effects in the courtroom. *Journal of Applied Social Psychology*, 31, 1535-1551.
- Mustard, B. D. (2001). Racial, ethnic and gender disparities in sentencing: evidence from the U.S. Federal Courts. *Journal of Law and Economics*, 44.
- Nathan, P., & Ward, T. (2002). Female sex offenders: clinical and demographical features. *Journal of Sexual Aggression: An international, interdisciplinary forum for research, theory and practice*, 8 (1). doi: 10.1080/13552600208413329.
- Oliver, M.B., & Armstrong, G.B. (1995). Predictors of viewing and enjoyment of reality-based and fictional crime shows. *Journalism and mass communication quarterly*, 72, 559-570.
- Rodriguez, S. F., Curry, T. R., & Lee, G. (2006). Gender Differences in Criminal Sentencing: Do Effects Vary Across Violent, Property, and Drug Offenses? *Social science quarterly*, 87(2).
- Rumsey, M.C. (2006). Effects of Defendant Background and Remorse on Sentencing Judgments. *Journal of Social Psychology*, 6 (1), 64-68.
- Sampson, R. J., & Lauritsen, J. L. (1997). Racial and ethnic disparities in crime and criminal justice in the united states. *Crime and Justice*, 21, 311-374.
- Sanchez, D. T., & Bonam, C. M. (2009). To Disclose or Not to Disclose Biracial Identity: The Effect of Biracial Disclosure on Perceiver Evaluations and Target Responses. *Journal of Social Issues*, 65(1), 129-149.
- Seelau, M., & Seelau, E.P. (2005). Gender-Role Stereotypes and Perceptions of Heterosexual, Gay and Lesbian Domestic Violence. *Journal of Family Violence*, 20 (6), 363-371, doi: 10.1007/s10896-005-7798-4.
- Sheley, J.F., & Ashkins, C.D. (1981). Crime, crime news, and crime views. *Public opinion quarterly*, 45, 492-506
- Shiffrin, R. M., & Dumais, S. T. (1981). The development of automatism. In J. R. Anderson (Ed.), *Cognitive skills and their acquisition* (pp. 111-140).
- Suits, D.B. (1957). Use of dummy variables in regression equations. *Journal of the American Statistical Association*, 52, 280, 548-551.
- St. John, C. & Heald-Moore, T. (1996). Racial prejudice and fear of criminal victimization bij strangers in public settings. 66, 267-284.
- Steffensmeier, D., Ulmer, J.T. & Kramer, J.H. (1998). The interaction of race, gender and age in criminal sentencing: The punishment cost of being young, Black and male. *Criminology*, 763-797
- Steffensmeier, D., Ulmer, J.T. & Streifel, C. (1993). Gender and imprisonment decisions, *Criminology*, 411-446.
- Thomaz, C.E., & Giraldi, G.A. (2010). A new ranking method for Principal Components Analysis and its application to face image analysis. *Image and Vision Computing*, 28 (6), 902-913.

Referenties

- Valdivia, A.N., Casas, M.C., & Dixon, T.L. (2003). *The Impact of Stereotypical and Counter-Stereotypical News on Viewer Perceptions of Blacks and Latians: An Exploratory Study*. DOI: 10.1002/9780470999066.ch24
- Vandromme, S. (2005). De geldboete als werkstrafvervangende straf. *Rechtskundig weekblad*, 25-26.
- Wermink, H., Blokland, A., Nieuwbeerta, P., & Tollenaar, N. (2009). Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen. *Tijdschrift voor criminologie*, 51, 3.
- Wermink, H., de Keijser, J. & Schuyt, P. (2012). Verschillen in straftoemeting in soortgelijke zaken. *Nederlands Juristenblad*, 11.
- Wilson, T.D., Houston, C.E., Etling, K.M. & Brekke, N. (1996). A new look at anchoring effects: basic anchoring and its antecedents. *Journal of Experimental Psychology: General*, 125, 367-402.

Bijlage I: Casus***De tenlastelegging***

1. hij op of omstreeks 12 februari 2011 in de gemeente Amsterdam opzettelijk mishandelend [slachtoffer], heeft geslagen, waardoor deze letsel heeft bekomen en/of pijn heeft ondervonden, terwijl het misdrijf werd begaan tegen zijn, verdachtes, levensgezel;
2. hij op of omstreeks 9 februari 2011 in de gemeente Amsterdam opzettelijk mishandelend [slachtoffer], heeft geslagen, waardoor deze letsel heeft bekomen en/of pijn heeft ondervonden, terwijl het misdrijf werd begaan tegen zijn, verdachtes, levensgezel;
3. hij op of omstreeks 01 juni 2011 in de gemeente Amsterdam opzettelijk mishandelend zijn levensgezel, althans een persoon, te weten [slachtoffer], met een of twee hand(en) (hard) tegen/op de borst heeft geduwd (ten gevolge waarvan die [slachtoffer] ten val is gekomen), (en) waardoor die [slachtoffer] letsel heeft bekomen en/of pijn heeft ondervonden;

Het oordeel van de rechtbank***Feit 1***

Op 12 februari 2011 heeft [slachtoffer] aangifte gedaan van een tweetal mishandelingen gepleegd door verdachte, haar partner. Het betreft een mishandeling op 12 februari 2011 en een mishandeling op 9 februari 2011. Ter zake van de mishandeling die is gepleegd op 12 februari 2011 heeft zij verklaard dat verdachte 's middags de woonwagen aan de [W.straat] te Amsterdam was binnengekomen waarna hij haar meteen begon uit te schelden. Vervolgens zag en voelde zij dat verdachte haar opzettelijk met een tot vuist gebalde hand op haar linkeroog raakte. Zij voelde een harde klap op haar wang. Vervolgens voelde zij dat haar oog dik werd en voelde zij een stekende pijn.

Op een foto, die als bijlage bij de aangifte is gevoegd, is onder het linkeroog en onder de neus van [slachtoffer] een wondje zichtbaar. De betrokken verbalisant heeft gezien dat [slachtoffer] tijdens het doen van de aangifte meermalen moest huilen en zij erg bang was voor verdachte. Deze verbalisant heeft op 14 februari 2011 een proces-verbaal van bevindingen opgemaakt betreffende het letsel dat ten tijde van de aangifte bij [slachtoffer] zichtbaar was. Dit betrof letsel aan een oog, in het gezicht, in de nek en aan de schouder.

Verdachte heeft zowel bij zijn verhoor door de politie als ter terechtzitting ontkend dat hij [slachtoffer] opzettelijk heeft geslagen. Verdachte heeft verklaard dat hij haar, tijdens een worsteling, met zijn elleboog in haar gezicht heeft geraakt.

De rechtbank overweegt dat zij de aangifte van [slachtoffer] geloofwaardig acht, temeer nu de verbalisant heeft waargenomen dat zij tijdens het doen van de aangifte emotioneel was en een bange indruk maakte en de door de aangeefster beschreven mishandeling past bij het gedragspatroon van verdachte binnen de relatie. Dat verdachte aangeefster tijdens een worsteling met een elleboog in het gezicht heeft geraakt acht de rechtbank niet geloofwaardig. Ten overvloede overweegt zij dat ook met een elleboog mishandelend kan worden geslagen. Gelet op het bovenstaande is de rechtbank van oordeel dat feit 1 wettig en overtuigend bewezen is op grond van de aangifte en het proces-verbaal van bevindingen met betrekking tot het letsel van [slachtoffer].

Feit 2

Op 12 februari 2011 heeft [slachtoffer] aangifte gedaan van een tweetal mishandelingen gepleegd door verdachte, haar partner. Het betreft een mishandeling op 12 februari 2011 en een mishandeling op 9 februari 2011. Ter zake van de mishandeling gepleegd op 9 februari 2011 heeft zij verklaard dat verdachte haar met een vuist op haar rug heeft geslagen tengevolge waarvan zij blauwe plekken op haar rug heeft opgelopen. De blauwe plekken heeft [slachtoffer] laten zien aan de verbalisant die het proces-verbaal van aangifte heeft opgemaakt. De verbalisant heeft hiervan een foto gemaakt die als bijlage bij de aangifte is gevoegd. De betrokken verbalisant heeft gezien dat [slachtoffer] tijdens het doen van de aangifte meermalen moest huilen en zij erg bang was voor verdachte.

Verdachte heeft zowel bij zijn verhoor door de politie als ter terechtzitting ontkend dat hij [slachtoffer] op 9 februari 2011 op haar rug heeft geslagen. Hij heeft ter terechtzitting verklaard dat [slachtoffer] de blauwe plekken op haar rug heeft opgelopen doordat zij in dronken toestand door een veiligheidshekje bij de trap is gevallen.

De rechtbank overweegt dat zij de aangifte van [slachtoffer] geloofwaardig acht, temeer nu de verbalisant heeft waargenomen dat zij tijdens het doen van de aangifte emotioneel was en een bange indruk maakte en de door de aangeefster beschreven mishandeling past bij het gedragspatroon van verdachte binnen de relatie.

De rechtbank acht niet aannemelijk dat aangeefster de blauwe plekken op haar rug heeft opgelopen ten gevolge van een val door een veiligheidshekje bij de trap, zoals verdachte heeft verklaard.

Het bovenstaande in aanmerking nemend is de rechtbank van oordeel dat feit 2 wettig en overtuigend bewezen is op grond van de aangifte die wordt ondersteund door de waarneming van de blauwe plekken door de verbalisant.

Nu de rechtbank het als een feit van algemene bekendheid beschouwt dat iemand die blauwe plekken heeft opgelopen tevens pijn heeft ondervonden, zal zij, hoewel dit niet in de aangifte is vermeld, ook bewezen verklaren dat aangeefster [slachtoffer] ten gevolge van het slaan door verdachte pijn heeft ondervonden.

Feit 3

Op 1 juni 2011 heeft een viertal verbalisanten zich na een melding naar het woonwagencamp gelegen aan de [W.straat] te Amsterdam begeven. Ter plaatse werden zij voor de woonwagen aan de [W.straat] aangesproken door een aantal woonwagebewoners. De verbalisanten hoorden dat diverse bewoners hen mededeelden dat er een ambulance nodig was voor een gewonde vrouw die zich in de doucheruimte aan de achterzijde van de woonwagen bevond. Na het betreden van de douche- en toiletruimte zagen twee verbalisanten aangeefster [slachtoffer] op de tegelvloer zitten. Zij zagen dat het linkerjukbeen van de vrouw sterk opgezwollen was. Ook zagen zij dat [slachtoffer] een bloedende hoofdwond had aan de rechterzijde van haar hoofd en dat het blonde haar aan de rechterzijde van haar hoofd geheel met bloed besmeurd was.

[slachtoffer] heeft nog op diezelfde dag aangifte gedaan. Zij heeft verklaard dat verdachte, haar vriend, haar op 1 juni 2011 in de schuur achter de woonwagen aan de [W.straat] te Amsterdam heeft mishandeld. Verdachte heeft haar, toen zij op de grond zat, met een hamer geslagen. Zij heeft voorts verklaard dat het allemaal heel snel ging en zij niet precies weet wat er is gebeurd. Na de klap voelde zij pijn en zag zij dat ze bloedde aan de linkerzijde van haar hoofd. Zij voelde tevens dat de rechterzijde van haar gezicht pijn deed en begon op te zwellen.

Verdachte heeft bij zijn verhoor door de politie verklaard dat hij [slachtoffer] op 1 juni 2011 in een kwade bui, in de douche- en toiletruimte behorende bij hun woonwagen, met een of twee handen hard op de borst heeft geduwd. Hij zag dat zij toen achterover is gevallen tussen de wc en de wand en dat zij hard tegen de wand is gevallen. Zij lag toen met haar gezicht omlaag en verdachte zag bloed aan haar hoofd.

De rechtbank stelt voorop dat aangeefster [slachtoffer] heeft verklaard dat verdachte haar met een hamer heeft geslagen. Dit is echter niet vast komen te staan nu verdachte dit zowel bij de politie als ter terechtzitting heeft ontkend en er geen nader onderzoek heeft plaatsgevonden aan de hamer en/of het letsel. Voorts overweegt de rechtbank dat aangeefster aan haar verklaring voor het ontstaan van het letsel wel heeft toegevoegd dat het allemaal zeer snel ging en zij niet precies weet wat er is gebeurd. Gelet hierop is de rechtbank van oordeel dat uit de aangifte kan worden afgeleid dat volgens aangeefster het letsel is ontstaan vanwege een mishandeling gepleegd door verdachte. Voor de wijze waarop de mishandeling is gepleegd gaat de rechtbank uit van de verklaring van verdachte.

Het bovenstaande in aanmerking nemend is de rechtbank, op grond van de aangifte, bezien in samenhang met de verklaring van verdachte afgelegd bij de politie en het proces-verbaal van bevindingen, waaruit blijkt dat verbalisanten het letsel van aangeefster hebben waargenomen, van oordeel dat feit 3 wettig en overtuigend bewezen is.

De bewezenverklaring

De rechtbank acht wettig en overtuigend bewezen dat verdachte

1.
op 12 februari 2011 in de gemeente Amsterdam opzettelijk mishandelend [slachtoffer] heeft geslagen, waardoor deze letsel heeft bekomen en pijn heeft ondervonden, terwijl het misdrijf werd begaan tegen zijn, verdachtes, levensgezel.
2.
op 9 februari 2011 in de gemeente Amsterdam opzettelijk mishandelend [slachtoffer] heeft geslagen, waardoor deze letsel heeft bekomen en pijn heeft ondervonden, terwijl het misdrijf werd begaan tegen zijn, verdachtes, levensgezel.
3.
op 01 juni 2011, in de gemeente Amsterdam, opzettelijk mishandelend zijn levensgezel, te weten [slachtoffer], met een of twee hand(en) hard tegen/op de borst heeft geduwd (ten gevolge waarvan die [slachtoffer] ten val is gekomen), en waardoor die [slachtoffer] letsel heeft bekomen en pijn heeft ondervonden.

De strafbaarheid

Het bewezenverklaarde levert de volgende strafbare feiten op:

- T.a.v. feit 1: mishandeling, begaan tegen zijn levensgezel.
- T.a.v. feit 2: mishandeling, begaan tegen zijn levensgezel.
- T.a.v. feit 3: mishandeling, begaan tegen zijn levensgezel.

Bijlage II: Stimuli

Stimulus: Blanke Man

Stimulus: Blanke Vrouw

Stimulus: Negroïde Man

Stimulus: Negroïde Vrouw

Bron: FEI Faces Database (*13 september 2011*)